

ІСТОРИЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Навчально-методичний посібник
для студентів спеціальностей „Історія”,
„Соціальна робота”, „Соціологія”,
„Країнознавство”, „Міжнародні відносини”
(денна форма навчання)

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2012

УДК[94(477):008](076)

ББК63.3(4Укр)-7р3

I-90

Рецензенти:

- Михальський І. С.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри політології та правознавства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Крюков В. Г.** – доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Татолі Т. В.** – кандидат історичних наук, професор кафедри теорії та історії держави і права Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка.

Історія української культури : навч.-метод. посіб. для студ. спец. „Історія”, „Соціальна робота”, „Соціологія”, „Країнознавство”, „Міжнародні відносини” (денна форма навчання) / упоряд. Т. Ю. Анпілогова ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – 59 с.

Навчально-методичний посібник містить навчальну програму курсу, плани семінарських занять, методичні поради, теоретичні й тестові завдання до модульних контрольних робіт і самоперевірки знань студентів, рекомендовану літературу, питання до іспиту, глосарій.

Розрахований на студентів історичного факультету спеціальностей „Історія”, „Соціальна робота”, „Соціологія”, „Країнознавство”, „Міжнародні відносини” денної форми навчання.

УДК[94(477):008](076)

ББК 63.3(4Укр)-7р3

*Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 1 від 12 вересня 2012 р.)*

© Т. Ю. Анпілогова, 2012
© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012

ЗМІСТ

Вступне слово	4
Програма курсу „Історія української культури”	6
Плани семінарських занять	11
Завдання до модульних контрольних робіт	23
Питання для самоперевірки знань студентів	40
Питання до іспиту	43
Глосарій	45
Список рекомендованої літератури	53

ВСТУПНЕ СЛОВО

Історія української культури є одним з провідних українознавчих курсів у сучасній системі вищої освіти країни. Вона входить до числа дисциплін, обов'язкових для вивчення у вищій школі.

Згідно з навчальними планами всіх спеціальностей університету студенти III курсу денної форми навчання вивчають курс „Історія української культури” протягом п'ятого або шостого семестру.

Основними формами навчальної роботи з історії української культури є лекції та семінарські заняття; формами контролю – модульні контрольні роботи, написання творчих робіт, іспит.

Вивчення курсу організовано таким чином: 8 лекцій (16 годин), які студенти слухають потоками, 4 семінарські заняття (8 годин), що проводяться по академічних групах. Загалом аудиторна робота складає 24 години із 72, передбачених навчальними планами.

ОБСЯГ КУРСУ

Загальний обсяг курсу	72 год.
Аудиторні заняття	24 год.
у т. ч.: лекційний курс	16 год.
семінарські заняття	8 год.
Самостійна робота	48 год.
Екзамен	5 або 6 семестр

Увесь навчальний курс умовно розподілено на два основні модулі:

- історія української культури від найдавніших часів до кінця XIX ст.;
- культурний розвиток в Україні в новітню добу (XX – початок XXI ст.).

До кожного модуля входять два семінарських заняття, написання модульної контрольної роботи, тестування.

Вивчення навчальної дисципліни „Історія української культури” має свою специфіку. При опануванні цього курсу студенти мають не тільки знайомитися з фактичним матеріалом, орієнтуватися в часовій і просторовій системі координат, спираючись на знання з історії України, але й вивчати історичні портрети видатних діячів української культури, визначати мистецькі стилі й напрями, вміти візуально ідентифікувати пам’ятки образотворчого та архітектурного мистецтва, визначати авторів музичних і літературних творів.

Навчальний курс „Історія української культури” тісно пов’язаний з низкою суміжних українознавчих та історичних дисциплін – історією України, історією художнього та музичного мистецтва, українською етнографією, культурологією, історією української Церкви, історією християнства, історією українського національного відродження тощо, й, відповідно, при його вивченні слід використовувати фактичний матеріал та методологію цих курсів.

Для ефективного опанування цього навчального курсу студенти мають опрацювати рекомендовану літературу та якісно підготуватись до семінарських занять і модульних контрольних робіт, для чого необхідно виписати в окремий зошит у вигляді конспекту основні теоретичні положення підрозділів, дати, прізвища культурних діячів, ознайомитись у глосарії з термінами, які відповідають темам, що вивчаються, перевірити свої знання, відповівши на питання для самоперевірки знань, надати відповіді на теоретичні і тестові завдання. Робота студентів з тестовими завданнями дає можливість об’єктивно й різнобічно оцінити знання, спеціальні вміння і навички.

Отже, метою даного навчально-методичного посібника є надання студенту алгоритму дій при опануванні курсу історії української культури під час семінарських і модульних занять та самостійної роботи.

ПРОГРАМА КУРСУ „ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ”

Перший модуль

Вступ

Історія української культури в системі історичної науки. Предмет, об’єкт, мета, завдання та методологічні основи курсу історії української культури.

Етимологія терміну „культура”. Історія становлення філософського розуміння культури. Рационалістично-просвітницькі, моралістичні, естетичні, теологічні тлумачення поняття культури. Культура як спосіб буття людини та людства, вища форма існування суспільства. Матеріальна і духовна культура. Релігія, мораль, мистецтво, філософія – компоненти духовної культури. Наука і культура. Культура як цілісний феномен.

Національна природа культури. Мова і культура. Унікальність національно-культурних феноменів. Співвідношення світової та національної культури.

1. Культурний розвиток в українських землях у дослав’янську добу й період розселення східних слов’ян

Проблема періодизації історії української культури. Розвиток культури на теренах України у дослав’янську добу. Поняття археологічної культури. Трипільська культура. Особливості трипільського мистецтва. Доіндоєвропейці та індоєвропейці на території України. Культура скіфо-сарматської доби. Культурний розвиток античних колоній на українських теренах.

Проблема генезису східнослов’янських племен. Письмові джерела про слов’янські племена в I–II ст. н.е. Зарубинецька та черняхівська культури. Венеди, склавини, анти. Мистецтво антської доби.

2. Культурний розвиток Київської Русі та Галицько-Волинської держави

Розвиток міст, торгівлі, ремесла, землеробства як умови формування давньоруської культури. Прийняття християнства.

Взаємозв'язок давньоруської культури з культурою Візантії та інших народів. Розвиток писемності на Русі Церковнослов'янська мова, давньоруська література („Остромирове Євангеліє”, „Ізборники” – 1073, 1076 рр., „Повість временних літ”, „Поученіє Володимира Мономаха”, „Житія”, „Кисво-Печерський Патерик”, паломницька література, „Слово о полку Ігоревім”, перекладна література).

Розвиток і поширення освіти. Архітектурні пам'ятки Київської Русі. Народне світосприйняття, його відображення в пам'ятках народної мудрості – обрядова поезія, прислів'я, заговори, народні пісні, легенді, билинний епос. Гуманістичні ідеали як основний зміст усної народної творчості. Історичне значення культури Київської Русі. Монголо-татарська навала та її наслідки для культурного розвитку Русі.

3. Культурне життя в українських землях за литовсько-польської та козацької доби (друга половина XIV– початок XVII ст.).

Особливості процесу формування українського етносу в умовах польсько-литовського поневолення. Умови розвитку національно-культурного та релігійного життя. Церква і духовенство. Братства. Виникнення друкарств. Перекладна та літописна література. Освіта та наука. Острозька академія. Зв'язки із західноєвропейською наукою. Відгуки ренесансу і гуманізму в Україні. Усна народна творчість. Полемічна література. Архітектура і образотворче мистецтво. Художні осередки: жовківська, чернігівська, новгород-сіверська малярські школи. Дерев'яна архітектура: волинська, галицька, гуцульська, буковинська школи. Музика.

4. Культурний розвиток в Україні XVII–XVIII ст.

Соціально-економічні передумови розвитку духовної культури в українських землях у другій половині XVII–XVIII ст. Українська національна революція 1648–1676 рр. і поширення демократичних тенденцій в українській культурі.

Культурні традиції Запорозької Січі. Релігійні вірування запорізьких козаків. Музична культура і театральне мистецтво.

Кобзарство. Розвиток освіти та наукових знань в Україні. Просвітницька діяльність братств і братських шкіл. Львівська братська школа та її роль у піднесенні національної самосвідомості українців. Києво-Могилянська академія, її загальнослов'янське значення. Розвиток усної народної творчості. Думи. Віршова сатира, історична драма, інтермедія, вертепна драма. Особливості розвитку архітектури та образотворчого мистецтва. Мистецтво українського бароко.

Правобережна Україна під Польщею. Галичина, Буковина, Закарпаття під Австрією. Унія як національний чинник у Західній Україні. Освіта та шкільництво Гетьманщини і Слобідської України. Видатні вчені та діячі Києво-Могилянської академії. Григорій Сковорода, його філософське вчення.

5. Культурно-національне відродження кінця XVIII – початку XX ст.

Генезис і періодизація українського національно-культурного відродження. Дворянський (1780–1840) та народницький (1840–1880) періоди відродження. Модерністичне відродження (1890–1914).

Формування української літературної мови наприкінці XVIII – на початку XIX ст. „Історія Русів”. Літературне відродження. І. Котляревський та його „Енеїда”. Український романтизм – важливий чинник національного відродження. Роль Харківського університету в процесі національного відродження.

Початки галицького відродження. Проблеми мови. Творчість Маркіяна Шашкевича. „Руська трійця”, „Русалка Дністрова”.

Народницький період відродження. Київські романтики і Кирило-Мефодіївське братство. „Книга буття українського народу”. М. Костомаров. Тарас Шевченко як ідеолог і провідник національного відродження. Розвиток національної самосвідомості українців у 50–60-х рр. Громади. Валуєвський циркуляр. Видавничий рух. Київська громада і діяльність М. Драгоманова в 70–80-х рр. Емський указ 1876 р. та його

наслідки.

Українська філософська думка другої половини XIX ст.: С. Гогоцький, П. Юркевич, В. Лесевич. Філософія мови О. Потебні.

Народницький період на західноукраїнських землях. Культурне зростання Галичини в 40–80-х рр. Роль Івана Франка в національно-культурному русі. Шкільництво та освіта другої половини XIX ст. Наукове товариство ім. Т. Шевченка, його видавнича діяльність. М. Грушевський та його роль у розвитку української національної культури.

Українська музична культура в другій половині XIX ст. Микола Лисенко. Образотворче мистецтво. Архітектура і пошуки національного стилю: неоукраїнський стиль, необароко, модерн. Український професійний театр. Образотворче мистецтво та живопис.

Культурний рух періоду Центральної Ради. Формування української національної школи. Гетьманат П. Скоропадського. Створення української вищої школи. Українська Національна Академія Наук. Д. Багалій, А. Кримський, С. Смаль-Стоцький, В. Вернадський, М. Туган-Барановський. Видавнича справа. Преса. Театр. Автокефалія Української православної церкви.

Другий модуль

6. Національно-культурне піднесення в Україні 20-х рр. Політичний терор 30-х рр. „Розстріляне відродження”.

Суперечливість культурного процесу в Україні на початку 20-х років XX ст. Принципи культурної політики радянської влади. Оборонні позиції представників української культури. Українізація та її значення для культурного процесу. М. Зеров і М. Хвильовий. Боротьба О. Шумського проти русифікаторства.

Літературні процеси в Україні. Пожвавлення літературного життя в період українізації. Літературні об'єднання „Плуг”, „Гарт”, „Забой”, ВАПЛІТЕ, „Молодняк”, неокласики та ін.

Театральне мистецтво і музична культура. Діяльність музичного товариства ім. Леонтовича. Л. Ревуцький, Б. Лятошинський, В. Косенко, М. Вериковський, Г. Хоткевич,

К. Богуславський. Створення українського кіномистецтва.
О. Довженко. Архітектура та образотворче мистецтво.
М. Бойчук і його мистецька школа. В. Сідляр. І. Падалка.

7. Українська культура у воєнну та повоєнну добу (1940–80-і рр.)

Львів – центр культурного життя Західної України. Стрілецький епос. Літературні групи Галичини та їх представники. Українська література воєнної доби. О. Теліга. О. Ольжич. Українське образотворче мистецтво Галичини: Іван Труш, Олекса Новаківський, Петро Холодний. Музичне і театральне життя. Станіслав Людкевич. Розвиток культури в Радянській Україні періоду II Світової війни.

Український культурний процес в еміграції. Українська культура 50–70-х рр. „Жданівщина”.

Національно-культурне відродження в Україні середини 60-х – початку 80-х років і його особливості. Основні тенденції розвитку української культури 60–80-х рр. „Шістдесятники”
Л. Костенко. В. Мороз. В. Стус. В. Симоненко.
С. Караванський. М. Осадчий. І. Світличний.

8. Культурний розвиток України на сучасному етапі.

Українська державність як необхідна передумова національно-культурного відродження. Суперечливий характер культурного процесу в сучасних умовах. Кризові явища та тенденції в духовній сфері. „Відплив мозків” за кордон і проблеми розвитку інтелігенції в умовах незалежності України.

Демократизація як чинник національно-духовного відродження. Українські культурні традиції та сучасність. Основні напрями розвитку й характерні особливості розвитку сучасних літератури, науки, освіти, мистецтва.

Церковний розкол і проблеми духовного життя.

Діячі культури в еміграції.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Перший модуль

Семінар 1. Культурний розвиток Київської Русі та Галицько-Волинської держави

1. Історичні передумови розвитку культури в Київській Русі.

1.1. Дохристиянські вірування слов'ян.

1.2. Прийняття християнства та його вплив на розвиток культури Київської Русі.

2. Основні тенденції розвитку матеріальної та духовної культури на Русі.

2.1. Усна народна творчість у давньоруській державі: билинний епос, заговори, прислів'я, народні пісні, обрядова поезія.

2.2. Розвиток писемності на Русі. Пам'ятки давньоруської літератури.

2.3. Матеріальна культура. Архітектурні пам'ятки Київської Русі.

3. Культура Галицько-Волинської держави.

3.1. Літописання у Галицько-Волинській Русі.

3.2. Архітектура та містобудівництво.

3.3. Іконописне мистецтво.

3.4. Малярство і золотарство.

Повідомлення

Життєвий і творчий шлях Аліпія Печерського.

Символіка давньоруської ікони.

Література

1. Асов А. И. „Дощечки” Велеса: возвращение к людям / А.И. Асов // Наука и религия. – 2001. – №9. – 27 – 31 с.

2. Братко-Кутинський О. Феномен України / Олександр Братко-Кутинський. – К : Вечірній Київ, 1996. – 304 с.

3. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування / Г.О. Булашев. – К. : Довіра,

1992. – 414 с.

4. Залізняк Д.Л. Від склавинів до української нації / Д.Л. Залізняк. – К.: ПБП „Фотовідеосервіс”, 1997. – 256 с.

5. Знойко О.П. Міфи Київської землі та події стародавні. Наук.-попул. ст. розвідки: для ст. шк. в. / під ред. В.Р. Коломійця. – К.: Молодь, 1989. – 304 с., іл.

6. Історія України: нове бачення. – К.: Альтернативи, 2000. – 464 с.

7. Історія української культури /за загал. ред І. Крип'якевича. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 1999. – 656 с.

8. Исаевич Я.Д. Культура Галицко-Волынской Руси / Я.Д. Исаевич // Вопросы истории. – 1973. – № 1.

9. Києво–печерський патерик: пам'ятки мови та писемності давньої України. – К.: „Час”, 1991. – 278 с.

10. Крисаченко В.С. Християнство на теренах України I–XI століття: свічення очевидців / В.С. Крисаченко. – К.: Наукова думка, 2000. – 476 с.

11. Міфи України. За кн. Георгія Булашева „Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях” / пер. Ю. Буряка. – К.: Довіра, 2003. – 383 с.

12. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Ескіз української міфології. – 2-е вид. – К.: Обереги, 2003. – 144 с.

13. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І.Огієнко. – К.: Абрис, 1991. – 272 с.

14. Персонажи славянської міфології. Рис. словарь. / Сост.: А.А. Кононенко, С.А. Кононенко. – К.: Корсар, 1993. – 224 с., іл.

15. Писемність східних слов'ян [Електронний ресурс] / Режим доступу до статті: http://wsyachina.narod.ru/history/slavonian_written_language.html.

16. Повість минулих літ [Електронний ресурс] / Режим доступу до статті: <http://www.hrono.info/dokum/1000dok/povest.php>.

17. Поученіє дітям [Електронний ресурс] / Режим доступу до статті: <http://old-rus.narod.ru/02-1.html>.

18. Руська правда [Електронний ресурс] / Режим доступу до статті: http://www.krugosvet.ru/enc/istoriya/RUSSKAYA_PRAVDA.html.

19. Щербаківський В. Українське мистецтво: вибрані неопубліковані праці / Вадим Щербаківський / Упоряд., вст. ст. В. Ульяновського.; додатки П. Герчанівської, В. Ульяновського. – К. : Либідь, 1995. – 288 с.; іл.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття на тему „Культурний розвиток Київської Русі та Галицько-Волинської держави”

При підготовці до першого семінарського заняття студенти мають звернути увагу на соціокультурні особливості розвитку таких державних утворень українців як Давньоруська держава та Галицько-Волинське князівство в період раннього середньовіччя (IX–XIV ст.). Для цього необхідно проаналізувати геополітичне становище Русі, культурний вплив сусідніх держав на її розвиток; виявити, які культурні риси були привнесені на Русь із зовні та як вони синтезувалися з місцевою культурною традицією; виявити значення запровадження християнства у русів-слов'ян.

Студенти також мусять ознайомитися з постатями видатних культурних діячів – Аліпія, Феодосія Печерського, ченця Нестора – й стисло виписати у зошит відомості про їх життя та діяльність. При вивченні питання про систему дохристиянських вірувань і прийняття християнства на Русі треба звернутися до глосарію й вивчити такі терміни як „монотеїзм”, „релігійний дуалізм”, „язичництво” тощо; при ознайомленні з архітектурними пам'ятками Русі звернути увагу на характеристику візантійського стилю, в якому виконані релігійні храмові споруди доби Київської Русі та Галицько-Волинської держави.

Працюючи над матеріалом четвертого пункту семінару, студенти мають відповісти на запитання: які нові культурні тенденції з'явилися в українського народу за часів Галицько-Волинської держави, що нового й під впливом яких факторів з'явилося в образотворчому мистецтві, архітектурі,

літописанні.

Семінар 2. Культурний розвиток в Україні XVII–XVIII ст.

1. Розвиток наукової думки в Україні.
2. Освіта в українських землях.
 - 2.1. Протестантські та католицькі школи.
 - 2.2. Братські школи.
 - 2.3. Києво-Могилянська колегія.
3. Розвиток книгописання і друкарства. Літературна творчість.
4. Образотворче й декоративно-прикладне мистецтво.
5. Театр і музика.

Повідомлення

Друкарська діяльність Івана Федорова.

Література

1. Білецький П. О. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII ст. / П. О. Білецький. – К., 1981. – 352 с.
2. Голубенко П. Україна і Росія у світлі культурних взаємин / П. Голубенко. – К. : Дніпро, 1993. – 256 с.
3. Історія української культури / За загал. ред І. Крип'якевича. – 2-е вид. – К. : Либідь, 1999. – 656 с.
4. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник. Вид. 2-е, перероб. і доп./ За ред. проф. А. Яртися та проф. В. Мельника. – Львів: Світ, 2005. – Львів, 1994. – 347 с.
5. Лончина Б. І. Українська культура: короткий огляд / Б. І. Лончина. – Нью-Йорк: Видання шкільної ради, 1971. – 64 с.
6. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко. – К.: Абрис, 1991. – 272 с.
7. Сарбей В. Г. Національне відродження України / В. Г. Сарбей. – К : Альтернативи, 1999. – (Україна крізь віки: у 15 томах). – Т. 9. – 336 с.
8. Українська художня культура: навч. посібн. / за ред. І. Ф. Ляшенка. – К : Либідь, 1996. – 416 с.

9. Українське бароко та європейський контекст. Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика / О.К. Федорук (відп.ред.редкол.). – К. : Наукова думка, 1991. – 256 с.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття на тему „Культурний розвиток в Україні XVII–XVIII ст.”

Підготовку до другого семінарського заняття треба розпочати з вивчення історичних передумов розвитку культури в українських землях у XVII–XVIII ст. – у важкий період, коли українці поступово втрачають свою державність й зіштовхуються з проблемою збереження своєї етнічної ідентичності. У зв'язку з цим з'являється одна з основних особливостей розвитку української культури цієї доби – взаємовплив і взаємопроникнення української та російської культури, викликані міграцією української інтелігенції до Росії, та латентною русифікацією українських земель.

Розглядання першого пункту семінару вимагає визначення основних напрямів розвитку науки в українських землях і тих учених, які дали поштовх для розвитку наукових знань – церковного і наукового діяча І.Галітовського, філолога, богослова, перекладача, астронома Є. Славинецького, історика П. Симоновського, медиків Є. Мухіна та Д. Самойловича, філософа Г. Сковороди, козацьких літописців – Г. Грабянки та С. Величка. Важливим є визначення ролі Києво-Могилянської академії як потужного центру розвитку науки, який дав світу таких видатних церковних і наукових діячів як І. Гізель, Г. Кониський, Г. Сковорода, М. Довгалецький, К. Сакович, Л. Баранович, Ф. Прокопович та інші.

З проблемою розвитку наукових знань в Україні тісно перетинається проблема розвитку освіти, адже однією з характерних рис цього періоду є підвищення загального рівня освіти населення. Питання про розвиток освіти вимагає створення типології тодішніх навчальних закладів різних освітніх рівнів: єзуїтських і протестантських колегіумів,

дяківських і братських шкіл і т.д.

Особливу увагу слід звернути на процес зародження й розвитку друкарства в українських землях й постать Івана Федорова – засновника першої друкарні в українських землях; з'ясувати, коли і звідки проникає сюди друкарська справа, хто і які перешкоди чинив для її поширення.

Розвитку образотворчого, театрального і музичного мистецтва присвячені два останніх розділи семінару. У першу чергу, при ознайомленні з образотворчим мистецтвом XVII–XVIII ст. студентам слід звернути увагу на постаті українців художників Григорія Левицького, Леонтія Тарасовича та Володимира Боровиковського: вивчити основні факти їх творчої біографії, знайти зображення їх робіт, виписати у зошит їх назви.

Виразних рис у цей період набуває український театр. При вивченні основних напрямів його розвитку необхідно звернутись до глосарію, виписати й вивчити такі поняття як інтермедія, фарс, вертеп. Ознайомлення з основними тенденціями розвитку музичного мистецтва нерозривно пов'язано з іменами видатних музик Дмитра Бортнянського, Максима Березовського та Артемія Веделя. Необхідно ознайомитися з їх творчим доробком, визначити, що нового вони привнесли у музичне мистецтво. Бажано підготувати повідомлення про одного з діячів українського мистецтва досліджуваного періоду.

Другий модуль

Семінар 3. Національно-культурне піднесення в Україні 20-х рр. Політичний терор 30-х рр. „Розстріляне відродження”.

1. „Українізація” та її значення для культурного процесу.
2. Головні напрямки розвитку літературного процесу в УРСР.
3. Розвиток українського мистецтва 20-х рр.
4. „Розстріляне відродження”. Уніфікація культурного життя й репресії проти діячів української культури 30-х рр.
5. Церква і радянська влада: проблема взаємостосунків.

Повідомлення

Розстріляний з'їзд кобзарів: причини та наслідки.
Життя й творча діяльність М.Хвильового.

Література

1. Касьянов Г. Сталінізм і українська інтелігенція (20 – 30-і роки) / Г.Касьянов, В. Даниленко. – К. : Наук. думка, 1991. – 96 с.
2. Костюк Г. Сталінізм в Україні (Генеза і наслідки) / Г. Костюк. – К. : Смолоскип, 1995. – 508 с.
3. Кот С. Українські культурні втрати за радянського часу / С. Кот // Розбудова держави. – 1995. – № 12. – С. 41 – 46.
4. Курносів Ю.О. Духовне життя на Україні в 20-30-х рр. / Ю.О. Курносів // Укр. іст. журн. – 1990. – № 1. – С. 93 – 99.
5. Литвин М. Розстріляний з'їзд кобзарів / М.Литвин // Літературна Україна. – 1997. – 13 листопада. – С. 3.
6. Майборода В.К. Особливості розвитку системи вищої педагогічної освіти в УРСР (1917–1941 рр.) / В.К. Майборода // Укр. іст. журн. – 1990. – № 11. – С. 58 – 64.
7. Мейс Д. Буремний дух розстріляного відродження // Сучасність. – 1994. – № 11. – С. 31 – 43.
8. Новохатько Л. Українська культура в контексті радянської національної політики 20–30-х років / Л. Новохатько // Пам'ятки України. – 1998. – № 1. – С. 186 – 193.
9. Пащенко В. Свобода совісті в Україні: міфи і факти 20–30-х років / В.Пащенко. – К., 1994. – 249 с.
10. Собачко О. З історії української літератури 20 – 30-х рр. / О. Собачко // Історія України. – 2000. – № 16. – С. 142.
11. Шипович М.А. Радянське керівництво та літературно-мистецька інтелігенція України: 20-ті роки / М.А. Шипович // Укр. іст. журн. – 2000. – № 1. – С. 95 – 102.

**Методичні рекомендації для підготовки до
семінарського заняття на тему „Національно-культурне
піднесення в Україні 20-х рр. Політичний терор 30-х рр.
„Розстріляне відродження”**

При вивченні матеріалу третього семінарського заняття студентам слід звернути увагу на багатоскладність соціокультурної ситуації, яка склалася в період непу, й ті кардинальні зміни, які відбулися в радянській країні в 30-і роки. Для кращого засвоєння навчального матеріалу й удосконалення навичок порівняння й класифікації студентам рекомендується заповнити таблицю за таким зразком:

Сфера культури	Зміни, що відбулися в культурному житті	
	в 20-і роки	в 30-і роки
1. Освіта		
2. Наука		
3. Література		
4. Образотворче мистецтво		
5. Театральне і музичне мистецтво		
6. Церковне і релігійне життя		

При підготовці питань семінарського заняття обов'язково потрібно звернутися до глосарію й виписати визначення таких понять як „українізація”, „коренізація”, „розстріляне відродження”, теорія „боротьби двох культур”, „хвильовим” тощо.

При підготовці першого питання потрібно з'ясувати, що таке політика українізації, якими були причини її запровадження, у яких сферах суспільного життя вона запроваджувалася, які мала перешкоди, вади і недоліки, результати та наслідки. Слід згадати постаті відомих діячів „українізації” – Г.Гринька, О.Шумського, М.Хвильового.

При розгляданні другого і третього питання слід

виписати у словник назви й короткі відомості про основні літературні організації (ВАПЛІТЕ, „Аспис”, „Гарт”, „Забой”, Пролеткульт, „Плуг” тощо) та мистецькі спілки („Молодий театр”, „Березіль”, капела „Думка”, ВУТУРМ, АХЧУ, АРМУ, Аспанфур) та їх активних діячів.

Надзвичайно складним є питання про уніфікацію культурного життя в радянській Україні та процес, що увійшов в історію під символічною назвою „розстріляне відродження”. Воно вимагає від студентів визначення причини змін у культурній політиці більшовицької влади, аналізу усіх етапів уніфікації суспільного і культурного життя, наслідків цієї політики. Важливо звернути увагу на відомих діячів „розстріляного відродження” – діячів української культури, які зазнали репресій і припинили свою творчу діяльність, або були знищені фізично.

Окреме складне питання семінару являє собою церковне та релігійне життя в УРСР, яке протягом 20–30-х рр. зазнає значних змін. Студентам потрібно послідовно проаналізувати ставлення державної влади щодо церкви: від проголошення „Декрету про свободу совісті, церковних і релігійних товариств”, виданого більшовиками у 1918 році, й початку антирелігійної агітації та пропаганди до насильницького руйнування храмів і репресій проти духовенства в 30-і роки.

Семінар 4. Розвиток української культури за доби державної незалежності

1. Історичні передумови та проблеми культурного розвитку української культури у сучасну добу.
2. Освітній процес в Україні: здобутки та перспективи розвитку.
3. Нові тенденції в образотворчому, театральному та музичному мистецтві.
4. Релігійне життя в незалежній Україні. Православний розкол і спроби його подолання.

Повідомлення

Відомі діячі сучасної української літератури та мистецтва.

Спортивні досягнення українців доби незалежності.

Новітні наукові досягнення українських учених.

Література

1. Гонтова Л. Українське мистецтво. II половина XX ст. / Л. Гонтова – К. : Ред. загальноспед. газ., 2005. – 112 с. – (Б-ка „Шк. Світу”).
2. Ламонова О. Шлях сучасного Гончара / О. Ламонова // Мистецтво та освіта. – 1998. – №4. – С. 7–17.
3. Клименко І. Опішня сьогодні / І. Клименко // Образотворче мистецтво. – 1988. – №1.
4. Панас К. Історія Української Церкви / о. Кость Панас. – Львів : НВП “Трансінтех”, 1992. – 160 с.
5. Тарапов И.Е. Интеллектуальный труд, наука и образование. Кризис в Украине / И.Е. Тарапов. – Харьков : Фолио, 1994. – 176 с.
6. Україна: інтелект нації на межі століть. Кол. Монографія. – К. : Інформаційно-видавничий центр „Інтелект”, 2000. – 516 с.
7. Усі українські письменники / упоряд. Ю.І.Хізова, В.В. Гоголева. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2009. – 384 с.

***Методичні рекомендації для підготовки до
семінарського заняття на тему „Розвиток української
культури за доби державної незалежності”***

Підготовка до четвертого семінару вимагає від студентів застосування творчо-пошукового підходу. Перш за все, потрібно проаналізувати вплив політичних і соціально-економічних факторів на сучасний розвиток культури в Україні, позитивні та негативні риси, які спостерігаються в соціокультурному житті українців. Особливу увагу слід звернути на відомі постаті діячів сучасної української літератури та мистецтва, науковців, спортсменів і підготувати у формі письмових кейсів інформацію про їх професійну й творчу діяльність.

При підготовці другого питання, присвяченого проблемам розвитку сучасної освіти в Україні, слід звернути увагу на зміни, які відбулися в освітньому процесі й обумовили його концепцію (прийняття програми „Освіта (Україна ХХІ століття)” (1993 р.), Закону України „Про загальну середню освіту” (1999 р.), приєднання України до Болонської системи освіти (2005 р.), запровадження зовнішнього незалежного тестування для вступу до вищих навчальних закладів тощо).

Третє питання семінару присвячене новим тенденціям в сучасному українському мистецтві. Його підготовка вимагає від студентів аналізу матеріалу періодичних видань („Політика і культура”, „Народна творчість та етнографія” та інших) й пошуку матеріалу про події, що відбуваються в сфері мистецтва, відомих українських митців доби незалежності, пошуки нових мистецьких жанрів і векторів розвитку.

Окремим складним питанням, яке розглядається у четвертому розділі, є проблема релігійного розколу, що відбувається сьогодні в Україні. Для кращого засвоєння матеріалу цього питання студентам бажано знайти інформацію й заповнити табличку за таким зразком:

Конфесія	Духовний лідер	Кількість приходів та віруючих
1. УПЦ МП		
2. УПЦ КП		
...		

Узагальнюючи матеріал семінарського заняття, студенти мають сформулювати свою точку зору з приводу новітніх культурних досягнень і перешкод, які заважають розвитку вітчизняної культури на сучасному етапі.

ЗАВДАННЯ ДО МОДУЛЬНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Питання до I модулю

1. Охарактеризуйте релігійні уявлення слов'ян у дохристиянську добу. Визначте, що таке дуалізм світоглядних уявлень.

2. Розкрийте проблему зародження й розвитку писемності на Русі.

3. Які фактори, на ваш погляд, найбільше вплинули на розвиток культури доби Київської Русі?

4. Охарактеризуйте систему освіти в українських землях у XVII–XVIII ст.

Тести до I модулю

1. Релігійні вірування давніх слов'ян називалися:

а) християнство; б) язичництво; в) іслам.

2. Для письма на Русі використовувався такий матеріал:

а) папірус; б) пергамент; в) папір;

3. Першим із відомих християнських храмів у Києві була побудована:

а) церква св. Іллі;

б) церква Пресвятої Богородиці (Десятинна);

в) церква св. Софії.

4. Перший кам'яний православний храм, споруджений на Русі – це...

а) Десятинна церква;

б) Софійський собор;

в) церква Горяни в Закарпатті;

г) Спасо-Преображенський собор у Чернігові.

5. Визначте архітектурний елемент, що не використовувався при зведенні православних храмів у Київській Русі:

а) купол; б) арка; в) колона; г) галерея; д) неф; е) баня.

6. Для оздоблення давньоруських храмів не використовувалися:

- а) скульптури;*
- б) ікони;*
- в) фрески;*
- г) мозаїка;*
- д) різьблення по каменю.*

7. Десятинна церква була зведена:

- а) 988 р.;*
- б) 996 р.;*
- в) 1036 р.*

8. Хто був першим канонічним Київським митрополитом?

- а) Філарет;*
- б) Іоанн;*
- в) Іларіон;*
- г) Феопемт;*
- д) Никифор.*

9. Автором „Слова о полку Ігоревім” був:

- а) Нестор;*
- б) Никон;*
- в) невідомий автор;*
- г) Іларіон.*

10. Яка мова була основою вищої науки в Київській Русі?

- а) руська;*
- б) грецька;*
- в) українська.*

11. У якому місті засновано перше братство?

- а) Львів;*
- б) Галич;*
- в) Луцьк;*
- г) Житомир;*
- д) Київ.*

12. Як називалась унія, яка проголошувала створення греко-католицької церкви?

- а) Кревська;*
- б) Люблінська;*
- в) Берестейська.*

13. Хто був висвячений митрополитом православної церкви в Україні у 1620 році?

- а) І. Вишенський;*
- б) І. Борецький;*

в) П. Могила.

14. У якому році було укладено унію між католицькою церквою та частиною представників православної церкви в Україні?

а) 1569 р.; б) 1596 р.; в) 1620 р.

15. Що таке полемічна література?

а) літературні твори, у яких доводиться істинність певного релігійного вчення;

б) літературні твори, що відображають авторське філософське бачення світу;

в) літературні твори, у яких доводиться “законність” територіальних претензій певної держави.

16. Хто з указаних діячів був родоначальником українського віршування?

а) І. Федорович; б) І. Вишенський; в) К. Сакович.

17. Коли в Києві засновано колегіум, який згодом переріс в академію?

а) 1645 р.; б) 1632 р.; в) 1620 р.

18. 1720 рік був переломним для українського книгодрукування, бо цього року...

а) заборонено книгодрукування в Україні, а книжки мали ввозитися з Росії;

б) в українському книгодрукуванні запроваджено російський правопис замість українського;

в) запроваджено так званий «гражданський шрифт» і заборонено використання старих друкарських шрифтів.

19. Найбільш значними пам'ятками історичної думки України кінця XVII – першої половини XVIII ст. були...

а) „Літопис Самовидця”, літопис Г. Граб'янки, літопис С. Величка;

б) „Літопис Самовидця”, „Історія Русів”, літопис С. Величка.

в) „Повість минулих літ”, літопис Г. Граб'янки, літопис С. Величка.

20. Найбільшої слави українське музичне мистецтво кінця XVII – першої половини XVIII ст. здобуло в...

- а) оперному сольному співі;*
- б) хоровому співі;*
- в) оркестровому виконанні.*

21. Яка тенденція в розвитку української культури простежується наприкінці XVII – у першій половині XVIII ст.?

- а) масовий переїзд українських культурних діячів до Росії та зниження культурного потенціалу України;*
- б) масовий переїзд російських учених і релігійних діячів в Україну та збагачення на цій основі української культури;*
- в) масовий переїзд до України вчених та митців із Західної Європи та збагачення на цій основі української культури.*

22. Відомим математиком, котрий у першій половині XVIII ст. підготував підручники, за якими вчилися не лише в Україні, а й у Росії, був...

- а) І. Галятовський;*
- б) Є. Славинецький;*
- в) Ф. Прокопович.*

23. Стиль української архітектури кінця XVII – першої половини XVIII ст. отримав назву...

- а) козацьке, або мазепинське, бароко;*
- б) італійсько-українське бароко;*
- в) слов'янське бароко.*

24. Яку назву мав народний ляльковий театр в Україні другої половини XVII – першої половини XVIII ст.?

- а) майдан;*
- б) ковчег;*
- в) вертеп.*

25. У якому році було запроваджено «гражданський шрифт»?

- а) у 1764 р.;*
- б) у 1766 р.;*
- в) у 1768 р.*

26. Хто автор української поеми «Енеїда»?

- а) В. Сафонович;*
- б) Г. Полетика;*
- в) І. Котляревський.*

27. „Бароко” в перекладі з італійської означає...
- а) „суворий”;
 - б) „рівноважений”;
 - в) «вибагливий, примхливий».
28. Коли з’явився перший літературний твір, написаний українською (народною) мовою?
- а) у 1794 р.; б) у 1796 р.; в) у 1798 р.
29. У який з указаних періодів сформувалося „українське бароко”?
- а) у другій половині XVII ст.;
 - б) у першій половині XVIII ст.;
 - в) у другій половині XVIII ст.
30. Поняття «романс» означає:
- а) „релігійний гімн”;
 - б) „камерна вокальна музика”;
 - в) „хоровий спів”.
31. Перлиною барокової архітектури в Києві є...
- а) Володимирський собор;
 - б) Андріївська церква;
 - в) церква Богородиці Пирогощі на Подолі.
32. Назвіть роки діяльності „Руської трійці” в Західній Україні.
- а) 1832 – 1837 рр.;
 - б) 1837 – 1848 рр.;
 - в) 1848 – 1851 рр.
33. Хто з указаних діячів не був членом «Руської трійці»?
- а) М.Шашкевич;
 - б) І.Вагилевич;
 - в) В.Лукашевич.
34. Як називалася перша фольклорно-етнографічна збірка, видана членами „Руської трійці”?
- а) „Русалка Дністровая”;
 - б) „Зоря”;

в) „Вінок русинам на обжинки”.

35. Який з указаних університетів було засновано в Україні першим?

- а) Харківський;
- б) Львівський;
- в) Київський.

36. У якому році було утворено університет у Харкові?

- а) у 1805 р.;
- б) у 1817 р.;
- в) у 1834 р.

37. Яка з указаних подій історії України сталася в 1808 р.?

- а) надруковано “Енеїду” І.Котляревського;
- б) створено професійний театр у Полтаві;
- в) створено астрономічну обсерваторію в Харкові.

38. До якого з указаних літературно-художніх напрямів належала творчість українського письменника П.Куліша?

- а) до класицизму;
- б) до сентименталізму;
- в) до романтизму.

39. Хто такий І.Мартос?

- а) скульптор;
- б) актор;
- в) бандурист-лірник.

40. Хто з українських художників сприяв звільненню Т.Шевченка з кріпацтва?

- а) І.Сошенко;
- б) В.Боровиковський;
- в) Д.Левицький.

41. Хто автор тритомного підручника з математики для студентів університетів, що активно використовувався в Україні в першій половині XIX ст.?

- а) М.Маркевич;
- б) Т.Осиповський;

в) *М.Максимович.*

42. Де було надруковано український альманах „Русалка Дністровая”?

- а) у Львові;
- б) у Відні;
- в) у Будапешті.

43. Коли в Західній Україні було розпочато видання підручників українською мовою?

- а) на початку XIX ст.;
- б) у 30-х рр. XIX ст.;
- в) у 40-х рр. XIX ст.

44. Хто автор повісті „Маруся”?

- а) *Г.Квітка-Основ'яненко;*
- б) *Т.Шевченко;*
- в) *П.Куліш.*

45. Визначте авторів творів:

1) „Кайдашева сім'я”;	а) <i>Іван Франко;</i>
2) „Хіба ревуть воли, як ясла повні?”;	б) <i>Панас Мирний;</i>
3) „Захар Беркут”;	в) <i>Іван Нечуй-Левицький;</i>
4) „Опришок”;	г) <i>Леся Українка;</i>
5) „Давня казка”	д) <i>Юрій Федькович.</i>

46. Хто був першим ректором Київського університету?

- а) *В.Каразін;*
- б) *М.Максимович;*
- в) *М.Маркевич.*

47. Ким був М. Вербицький?

- а) *українським ученим;*
- б) *українським письменником;*
- в) *українським композитором.*

48. Співвіднесіть особу з її діяльністю:

1) <i>Вікентій Беретті;</i>	а) <i>кобзар;</i>
2) <i>Василь Білозерський;</i>	б) <i>композитор і хоровий диригент;</i>
3) <i>Іван Вагилевич;</i>	

- 4) *Сергій Васильківський*; в) живописець;
 5) *Михайло Вербицький*; з) поет, один з організаторів
 6) *Остан Вересай*. „Руської трійці”;
 д) громадський діяч,
 редактор журналу
 „Основа”;
 е) архітектор.

49. Хто є автором пам'ятника Рішельє в Одесі?

- а) *Л.Метцель*;
 б) *І.Мартос*;
 в) *П.Клодт*.

50. Який новий жанр поширюється в українському живописі в другій половині XIX ст.?

- а) *іконопис*;
 б) *портрет*;
 в) *батальний живопис*.

51. Що таке аматорський театр?

- а) *театр, створений поміщиком, у якому актори були кріпаки*;
 б) *театр, у якому інтелігенція ставила п'єси з власної ініціативи і власним коштом*;
 в) *театр, створений державою, у якому актори отримували заробітну плату*.

52. Хто з указаних осіб був відомим українським кобзарем у першій половині XIX ст.?

- а) *А.Меленський*;
 б) *К.Соленик*;
 в) *О.Вересай*.

53. Визначте авторів творів:

1) „Великий льох”;	а) <i>Євген Гребінка</i> ;
2) „Маруся Богуславка”;	б) <i>Марко Вовчок</i> ;
3) „Малоросійські приказки”;	в) <i>Тарас Шевченко</i> ;
4) „Кармелюк”;	г) <i>М.Старицький</i> ;
5) „Тарас Бульба”	д) <i>Микола Гоголь</i> .

54. Згідно з Валувєвським циркуляром 1863 р. заборонялося друкувати в Російській імперії українською мовою ...

- а) шкільні, релігійні та наукові видання;*
- б) релігійні, наукові та художні видання;*
- в) шкільні, наукові та художні видання.*

55. У якому році було видано Емський указ?

- а) у 1874 р.;*
- б) у 1876 р.;*
- в) у 1877 р.*

56. У якому з указаних міст у 1865 р. було відкрито університет?

- а) в Чернігові;*
- б) в Одесі;*
- в) в Катеринославі.*

57. Хто з указаних українських учених долучився до перекладу українською мовою тексту Євангелія?

- а) І.Франко;*
- б) М.Грушевський;*
- в) І.Пулюй.*

58. Хто з указаних вище українських істориків присвятив усе своє життя вивченню історії запорозького козацтва?

- а) Д.Багалій;*
- б) М.Грушевський;*
- в) Д.Яворницький.*

59. Хто з указаних художників є автором всесвітньо відомої картини „Запорожці пишуть листа турецькому султану”?

- а) С.Васильківський;*
- б) І.Репін;*
- в) М.Самокиш.*

60. З якою метою створювалися в Наддніпрянській Україні недільні школи в другій половині ХІХ ст.?

- а) для навчання дорослих українською мовою і пробудження їхньої національної самосвідомості;*

- б) для використання шкільних приміщень під час проведення освітньої реформи;
в) для повної ліквідації неписьменності серед населення.

61. Співвіднесіть особу з її діяльністю:

1) Микола Гулак;	а) письменник, культурний діяч, „будитель“; знаходився на позиціях
2) Григорій Данилевський;	„москвофільства“;
3) Олександр Духнович;	б) культурно-громадський діяч, правознавець, етнограф, вчений-дослідник;
4) Євген Заславський;	в) письменник, автор творів про історичне минуле українського народу, роману „Мирович“;
5) Павло Чубинський;	г) педагог;
6) Костянтин Ушинський.	д) педагог, учений, один із засновників Кирило-Мефодіївського товариства;
	е) революціонер, організатор „Південноросійського союзу робітників“.

62. Яка українська наукова установа була утворена в 1894 р. у Львівському університеті?

- а) кафедра української мови та літератури;
б) кафедра історії України;
в) кафедра української етнографії.

63. Назвіть відомих українських істориків:

а) М.Пирогов;	д) О.Єфименко;
б) М.Бекетов;	е) М.Грушевський;
в) О.Потебня;	є) В.Антонович;
г) Д.Багалій;	ж) І.Франко.

64. Хто з відомих українських етнографів другої половини ХІХ ст. є автором вірша “Ще не вмерла України...”, який став національним гімном України?

- а) Ф.Вовк;*
- б) П.Чубинський;*
- в) М.Вербицький.*

65. Брати Терещенки були...

- а) відомими театральними акторами і організаторами театральної справи;*
- б) відомими письменниками і книговидавцями;*
- в) відомими збирачами творів мистецтва, меценатами української культури.*

66. Хто з відомих українських істориків кінця ХІХ – початку ХХ ст. був автором фундаментальної 10-томної „Історії України-Руси”?

- а) М.Костомаров;*
- б) В.Антонович;*
- в) М.Грушевський.*

67. Хто з указаних українських учених кінця ХІХ – початку ХХ ст. є автором фундаментальної тритомної „Історії запорозьких козаків”?

- а) А.Кримський;*
- б) Д.Яворницький;*
- в) Д.Багалій.*

68. Засновником української національної класичної музичної школи на початку ХХ ст. був відомий композитор...

- а) М.Лисенко;*
- б) М.Леонтович;*
- в) С.Людкевич.*

69. На початку ХХ ст. в духовному житті Наддніпрянської України, що перебувало під контролем Російської Православної Церкви, активізується рух...

- а) за утворення Української автокефальної церкви;*
- б) за поширення впливу Української греко-католицької церкви;*
- в) за свободу совісті та віросповідання.*

Питання до II модулю

1. Охарактеризуйте особливості розвитку української культури в 20-і роки ХХ ст. Як на вашу думку, в чому полягає феномен „Розстріляного відродження”.

2. Охарактеризуйте розвиток української культури в роки Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу.

3. Хто такі „шістдесятники”. У чому полягав їхній внесок у розвиток української культури?

4. Визначте основні тенденції культурного розвитку сучасної Української держави. Визначте, у чому полягає суперечливість сучасного культурного процесу?

Тести до II модулю

1. Всеукраїнський православний собор, який відбувся 1921 року в Києві в соборі Святої Софії, проголосив:

а) об'єднання української греко-католицької та православної церкви;

б) автокефалію Української православної церкви;

в) створення Української Православної Церкви Київського патріархату.

2. В УРСР політика коренізації була втілена в політиці:

а) радянізації; б) українізації; в) русифікації.

3. Кому належить гасло „Геть від Москви! Дайош Європу!”?

а) М.Скрипнику;

б) В.Винниченку;

в) В.Сосюрі;

г) М.Хвильовому;

д) Д.Донцову.

4. Обов'язкове загальне початкове навчання в Україні було введено:

а) 1922 р.; б) 1930 р.; в) 1932 р.

5. Виберіть зі списку прізвища діячів „Розстріляного Відродження”:

а) М.Хвильовий;

- б) І.Франко;*
- в) І.Багряний;*
- г) Лесь Курбас;*
- д) М.Коцюбинський;*
- е) М.Куліш;*
- є) Є.Маланюк.*

6. Хто очолив Богословську академію, відкриту в 1928 році?

- а) Андрій Шептицький;*
- б) Йосип Сліпий;*
- в) Григорій Хомішин.*

7. Коли було відкрито Український вільний університет у Празі?

- а) 1921 р.;*
- б) 1923 р.;*
- в) 1925 р.*

8. Хто автор повісті „Україна в огні” про життя українського населення під час війни?

- а) М.Бажан;*
- б) А.Малишко;*
- в) О.Довженко.*

9. Хто з указаних учених у роки Другої світової війни винайшов сироватку для прискорення лікування ран?

- а) О.Богомолець;*
- б) О.Палладін;*
- в) В.Філатов.*

10. „Фронтіві бригади” – це...

- а) групи радянських митців, що виступали на фронті;*
- б) ударні бойові з'єднання радянської армії;*
- в) групи радянських робітників, які ремонтували бойову техніку на фронті.*

11. Хто з указаних учених у роки Другої світової війни запропонував нову технологію витопу броньової сталі?

- а) О. Богомолець;*
- б) Н.Доброхотов;*
- в) Є.Патон.*

12. Яка з наведених дат безпосередньо стосується Львівського церковного собору?

- а) 8–10 березня 1946 р.;*
- б) 28 квітня 1947 р.;*
- в) 5 березня 1950 р.*

13. Хто з указаних діячів був безпосереднім організатором Львівського церковного собору?

- а) Г.Костельник;*
- б) Й.Сліпий;*
- в) Р.Шухевич.*

14. З якою з указаних ідеологічних кампаній пов'язані прізвища В.Сосюри, К.Данькевича, М.Рильського, Ю.Яновського?

- а) з боротьбою з космополітизмом;*
- б) з боротьбою з українським буржуазним націоналізмом;*
- в) з боротьбою з буржуазними лженауками (лисенківщиною).*

15. „Ждановщина” як різновид ідеологічних кампаній сталінських часів передусім була спрямована проти...

- а) „ідеологічної незрілості” літературних творів;*
- б) „націоналістичних збочень”;*
- в) „«космополітизму»”.*

16. Якої сфери стосувалися „лисенківщина”?

- а) природничих наук і генетики зокрема;*
- б) фізико-математичних наук і кібернетики зокрема;*
- в) літератури і мистецтва.*

17. Хто, починаючи з 1946 р., очолював Академію наук УРСР?

- а) О.Богомолець;*
- б) О.Палладін;*
- в) Т.Лисенко.*

18. Хто такі „шестидесятники”?

а) шістьдесят діячів літератури і мистецтва в Україні, які підписали лист на захист свободи творчості в СРСР;

б) молоді митці України, що заявили про себе новаторськими творами в 1960-х роках;

в) досвідчені літератори в Україні („ті, кому за шістдесят”), які стали наставниками нового покоління митців.

19. Хто з указаних діячів української культури належав до шестидесятників?

а) В.Симоненко;

б) В.Сосюра;

в) П.Майборода.

20. Що таке метод „соціалістичного реалізму”?

а) це змалювання митцями у своїх творах дійсності оптимістично, піднесено, з вірою у світле майбутнє;

б) це змалювання митцями у своїх творах дійсності реалістично, з долею конструктивної критики;

в) це змалювання митцями у своїх творах дійсності песимістично, з невірою в можливість позитивних змін.

21. Хто такий С.Параджанов?

а) кінорежисер;

б) художник;

в) композитор.

22. Хто з указаних діячів української культури не належав до „шістдесятників”?

а) Б.Патон;

б) В.Стус;

в) Л.Костенко.

23. Збірник документів „Лихо з розуму (портрети двадцяти „злочинців”)” упорядкував:

а) В.Стус;

б) І.Дзюба;

в) В.Чорновіл;

г) В.Мороз.

24. За фактами біографії визначте історичну постать.

Поет, літературознавець і критик, лауреат Нобелівської премії 1985 р., один з найяскравіших представників руху

„шістдесятників”, учасник Гельсінського руху, автор опублікованої спочатку за кордоном збірки поезій „Зимові дерева”.

а) М. Руденко; б) В. Стус; в) Д. Павличко.

25. Мовну політику радянської влади на Україні в 70-і роки ХХ ст. визначали:

*а) українізація;
б) русифікація;
в) вільний розвиток усіх мов.*

26. У якій галузі науки в 70–80-х рр. ХХ ст. працював український учений В.Ремесло?

*а) в галузі кібернетики;
б) в галузі електрозварювання;
в) в галузі селекції зернових культур.*

27. Який з указаних творів належить перу Л.Костенко?

*а) „Собор”;
б) „Маруся Чурай”;
в) „Диво”.*

28. За якою церквою в Україні закріпилася назва «катакомбна церква» в період 1965–1985 рр.?

*а) за УГКЦ;
б) за УАПЦ;
в) за РПЦ.*

29. У чому полягала суть шкільної реформи, розпочатої в 1984 р. в СРСР?

*а) акцент робився на трудовому навчанні;
б) акцент робився на гуманітарних предметах;
в) акцент робився на природничо-математичних предметах.*

30. Який з названих творів української літератури зазнав найбільших ідеологічних цькувань?

*а) Роман „Диво” Павла Загребельного;
б) Роман „Правда і кривда” Михайла Стельмаха;
в) Роман „Собор” Олеся Гончара.*

31. Яким напрямом наукових досліджень в СРСР приділялося найбільше уваги в період 1965–1985 рр.?

- а) історико-етнографічним дослідженням;*
- б) еколого-біологічним дослідженням;*
- в) фізико-технічним дослідженням.*

32. Автором якого фільму є український кінорежисер І.Миколайчук?

- а) „Тіні забутих предків”;*
- б) „Вавилон ХХ”;*
- в) „Камінний хрест”.*

33. Назвіть автора пісні „Червона рута”.

- а) Олександр Білаш;*
- б) Платон Майборода;*
- в) Володимир Івасюк.*

34. У якому році утворено Товариство української мови імені Тараса Шевченка?

- а) 1985 р.;*
- б) 1987 р.;*
- в) 1989;*
- г) 1990 р.*

35. Визначте, який з названих факторів впливу не є характерним для сучасного культурного життя в Україні?

- а) вестернізація масової культури;*
- б) глибокий розкол в православ'ї;*
- в) уніфікація культурного життя.*

36. Яка з названих характеристик властива сучасному процесу освіти в Україні?

- а) русифікація освіти;*
- б) демократизація навчального процесу;*
- в) посилення зв'язку школи з виробництвом.*

37. У чому полягає особливість релігійного життя в незалежній Україні?

- а) УАПЦ КП визнана державною релігією в Україні;*
- б) УАПЦ МП офіційно визнана головною релігією в східних регіонах України, а УГКЦ в західних;*
- в) усім особам гарантована свобода совісті, всі релігійні організації і конфесії є рівними перед законом.*

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

1. Якими були характерні особливості трипільської культури?

2. Який вплив на культурний розвиток українських земель справила скіфо-сарматська доба і антична цивілізація в Північному Причорномор'ї?

3. Охарактеризуйте культурні здобутки східних слов'ян.

4. Якою була релігія східних слов'ян?

5. Які соціокультурні відмінності існували між Північною і Південною Руссю?

6. Яким був пантеон язичницьких богів?

7. Якими були міфологічні уявлення східних слов'ян?

8. Коли відбулося остаточне становлення українського етносу?

9. У якому столітті сформувалася давньоруська мова?

10. Коли з'являється писемність у східних слов'ян?

11. Які ви знаєте літературні жанри в Київській Русі?

12. Охарактеризуйте еволюцію правової системи Київської Русі.

13. У чому полягала неоднозначність введення християнства на Русі? Як воно вплинуло на подальший культурний розвиток східних слов'ян? Якими були етапи християнізації Русі?

14. Охарактеризуйте розвиток монументального мистецтва, іконопису, архітектури й музичного мистецтва у Київській Русі.

15. Як розвивалася освіта на Русі?

16. Які визнаєте літописи часів княжої доби?

17. Охарактеризуйте культурний розвиток Галицько-Волинської держави.

18. У чому полягала неоднозначність державного розвитку українського народу після інкорпорації до складу Великого Князівства Литовського? Як це вплинуло на культурний розвиток українського народу?

19. Визначте, які ви знаєте культурні осередки XIII–XV ст. в Україні?

20. Охарактеризуйте стан української церкви в період пізнього середньовіччя. Визначте причини і наслідки унії 1596 року.

21. Визначте характерні риси образотворчого мистецтва XIV– XV ст.

22. Назвіть українських учених XV–XVI ст.

23. Охарактеризуйте розвиток музичного й образотворчого мистецтва у XV – XVI ст.

24. У чому полягали реформи П. Могили?

25. Коли виникла Острозька слов'яно-греко-латинська академія?

26. Охарактеризуйте стан друкарської справи у XVIII ст.

27. Що таке містерія, інтермедія, фарс, вертеп? Як розвивався український театр у XVII – XVIII ст.

28. З якими суспільно-політичними процесами пов'язаний процес українського національно-культурного відродження кінця XVIII – XIX ст.?

29. У чому полягала культурна місія братств і братських шкіл?

30. Розкрийте внесок Києво-Могилянської академії в розвиток української культури.

31. Дайте загальну характеристику українського бароко.

32. Розкрийте внесок Г. Сковороди у філософську думку свого часу.

33. Назвіть основні поетичні твори І. Котляревського.

34. Розкрийте характерні риси творчості Д. Борзнянського та М. Березовського.

35. Охарактеризуйте основні риси живопису Г. Левицького, В. Боровиковського та А. Лосенка.

36. Розкрийте значення творчості Т. Шевченка для українського культурного відродження й національно-визвольного руху.

37. Назвіть основні твори І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської. Визначте їх значення для української культури.

38. Проаналізуйте основні мотиви творчості М. Лисенка.

39. Назвіть основні мистецькі об'єднання в Україні

20–30-х років ХХ ст.

40. Визначте основні риси українського образотворчого мистецтва ХІХ–ХХ ст.

41. Що таке український модерн.

42. Що таке „розстріляне відродження”?

43. Визначте основні риси розвитку української культури періоду Другої світової війни.

44. Що таке „жданівщина”? Як вона впливла на розвиток української культури?

45. Хто такі „шістдесятники”? У чому полягав їхній внесок у розвиток української культури?

46. Охарактеризуйте явище масової культури.

47. Що таке елітарна культура і масова культура?

48. Розкрийте феномен української радянської культури.

49. Розкрийте творчий доробок П. Тичини, М. Рильського, В. Стуса, О. Довженка.

50. Охарактеризуйте кіномистецтво радянської України.

51. Охарактеризуйте культурне життя української діаспори.

52. У чому полягала самобутність й особливості „поетичного кіно” С. Параджанова та Ю. Іллєнко.

53. Розкрийте значення акту надання державного статусу українській мові для українського культурного відродження.

54. Охарактеризуйте модерністські напрями в українському театрі й внесок Леся Курбаса в українське театральне мистецтво.

55. У чому полягає складність релігійної ситуації в незалежній Україні?

56. Дайте характеристику розвитку культури національних меншин у сучасній Україні.

57. Проаналізуйте основні напрями розвитку сучасної системи освіти в Україні.

58. Охарактеризуйте сучасний стан розвитку академічної музики в Україні.

59. Розкрийте основні тенденції розвитку театрального мистецтва в сучасній Україні.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Джерела української культури: передслов'янська доба.
2. Культура східних слов'ян дохристиянської доби.
3. Міфи та вірування давніх слов'ян.
4. Християнство і розвиток культури Київської Русі.
5. Писемність і освіта в Київській Русі.
6. Літературні пам'ятки Київської Русі.
7. Архітектурні пам'ятки Київської Русі.
8. Скульптура та малярство Київської Русі.
9. Історія оформлення книги в Україні.
10. Народні основи української музики.
11. Джерела українського національного театру та шкільна драма в українській культурі XVI–XVIII ст.
12. Братські школи, їх роль у розвитку української культури.
13. Архітектура українського бароко.
14. Українська культура доби Гетьманщини.
15. Козацькі літописи, українські народні думи та пісні про визвольну боротьбу.
16. Літературна творчість Григорія Сковороди.
17. Пам'ятки архітектури класицизму в Україні.
18. Український живопис XIX – початку XX ст.
19. Українська професійна музика.
20. Формування українського національного театру XIX–XX ст.
21. Українська література XIX ст.
22. Шляхи та тенденції розвитку української культури в XX ст.
23. Український Ренесанс та мистецькі об'єднання на зламі XIX–XX ст.
24. „Українізація” і розвиток української культури в 20-і роки XX ст.
25. „Розстріляне відродження” 30-х років XX ст.
26. Українська культура періоду Другої світової війни.

27. Феномен українських „шістдесятників”: українська культура у добу хрущовської лібералізації.
28. Культура України на етапі становлення незалежності.
29. Сучасний стан культури в Україні.
30. Молодіжна субкультура в Україні.

ГЛОСАРІЙ

Ампір (від фр. *empire* – імперія) – термін, що застосовують в мистецтвознавстві до західноєвропейського класицизму часів імперії Наполеона I, переважно в архітектурі, портретному живопису та декоративно-ужитковому мистецтві; для ампіру є характерним звернення до традицій імператорського Риму з його прагненням до строгої величі та помпезності, холодної елегантності. В декоративному оформленні архітектурних споруд, меблів у стилі ампір застосовуються військові емблеми, зброя часів Стародавнього Риму, лаврові вінці, крилаті грифони, сфінкси, леви тощо. Зразком ампіру є Монумент Незалежності на Майдані Незалежності в Києві.

Археологічна культура – термін, уживаний для позначення спільності (комплексу) подібних між собою археологічних пам'яток, що відносяться до одного часу й поширені в певній місцевості.

Архітектурний стиль – сукупність основних рис та ознак архітектури певного історичного часу і місця, яка проявляється у функціональних, конструктивних, мистецьких особливостях будівель.

Баро́ко (від порт. *barroco* і далі ісп. *barroco* та фр. *baroque* – перлина неправильної форми) – стиль у європейському мистецтві (живопису, скульптурі, музиці, літературі) та архітектурі кінця XVI – кінця XVIII ст.

Братства – релігійні й культурно-просвітницькі товариства, створені при церковних парафіях (приходах) на українських землях у XV–XVII ст.

ВАПЛІТЕ (Вільна академія пролетарської літератури) – літературна організація, створена М. Хвильовим у Харкові в 1926 році на базі групи „Урбіно”; орієнтувалась на європейський рівень культури з відмовою від масовизму. Члени і лідери ВАПЛІТЕ: М. Куліш, М. Яловий, О. Довженко, І. Дніпровський, А. Любченко, Г. Епик, О. Досвітній та ін. Унаслідок ідеологічних переслідувань оголосила про саморозпуск 28 січня 1928 року.

Вертеп (зі старослов'янської – печера) – мандрівний театр маріонеток, поширений в основному в Україні, в барокову добу (XVII – XVIII ст.). Мав форму двоповерхового дерев'яної скриньки. На другому поверсі показували різдвяну драму; на першому – механічно прив'язану до неї сатирично-побутову інтермедію.

Відродження або **Ренесанс** (фр. Renaissance – „Відродження”) – культурно-філософський рух кінця Середньовіччя – початку Нового часу, що ґрунтувався на ідеалах гуманізму та орієнтувався на спадщину античності. У мистецтві Ренесанс – назва стилю, що прийшов на зміну готиці. В Україні поширився на початку XVI – XVII ст., за доби розвитку міст і зростання міщанського стану. Пам'ятки Ренесансу характеристичні насамперед для західної області України, зокрема для Львова, до якого приїздили кваліфіковані майстри з мистецьких центрів Італії.

Вірування – релігійне уявлення людини.

ВУСПП (Всеукраїнська спілка пролетарських письменників) – літературна організація, заснована на Всеукраїнському з'їзді пролетарських письменників у Харкові 25 – 28 січня 1927 р. за ініціативою компартії задля протистояння пробільшовицьких письменників „неокласикам” і „Марсу”. Членами спілки були відомі письменники: Б. Коваленко, І. Ле, О. Корнійчук, І. Микитенко, І. Кулик, В. Коряк, М. Доленго, П. Ксенко та ін. Проіснувала до 1932 року й склала ядро Спілки радянських письменників України.

„Гарт” – спілка пролетарських письменників, створена у 1923 у Харкові на чолі з В. Елланом-Блакитним. Члени „Гарту” прагнули до „створення єдиної інтернаціональної комуністичної культури, користуючись українською мовою як знаряддям творчості, поширення комуністичної ідеології та переборювання буржуазної, міщанської, власницької ідеології”. Саморозпустилася у 1925 році. Членами спілки були письменники: К. Гордієнко, О. Довженко, П. Тичина, М. Хвильовий, В. Сосюра, І. Кулик та ін. Частина письменників на чолі з Хвильовим після розпаду утворили ВАПЛІТЕ.

Готичний стиль (готика) (від італ. gotico) – художній

стиль, що виявився завершальним етапом у розвитку середніх століть культури країн Західної Європи (між серединою XII і XVI ст.); один із найцікавіших періодів історії архітектури України кінця XIV – першої половини XV ст. Серед культових споруд цього стилю переважали католицькі костьоли. Однією з перлин готичної архітектури є Львівський кафедральний костюол. Його заклали на початку 60-х років XIV століття, а завершили у 80-х роках XIV ст. Також збереглись готичні костьоли у Скелівці (XV–XVI ст.), Новому місті (1463–1512), Дрогобичі (XIV–XVI ст.), костюол св. Миколая у містечку Куликів. Розквіт кафедральної готики в Україні припадає на часи правління короля Владислава II Ягайла (1386–1434). На Закарпатті готичні споруди будувались угорською церквою. До нашого часу збереглись готичні церкви XIV – XVI ст. Св. Єлизавети в Хусті, Вознесіння та Св. Франциска у Виноградіві, Хрестовоздвиженська у Береговому, Св. Мартина в Мукачеві, Серця Ісуса в Бене, Св. Духа в Четфалві та інші.

Деконструктивізм – напрям у сучасній архітектурі, заснований на застосуванні в будівельній практиці ідей французького філософа Жака Дерріда. Іншим джерелом натхнення деконструктивістів є радянський конструктивізм 1920-х рр. Для деконструктивістських проєктів характерні візуальна ускладненість, несподівані зламані форми, підкреслено агресивне вторгнення в міське середовище.

Духовна культура – сукупність норм моралі, звичаїв, обрядів, вірувань, набутих людьми у процесі тривалої громадсько-історичної діяльності.

Еклектизм, також **еклектика** (від грец. *εκλέγω*, „обирати”) – у найширшому значенні – механічне поєднання в одному вченні різнорідних, органічно несумісних елементів, які запозичуються з протилежних концепцій.

„Жданівщина” – система заходів, спрямованих на відновлення ідеологічного контролю над суспільством; політика ідеологічного тиску партійної верхівки на українських культурних діячів (очолена головним ідеологом ВКП(б) А. Ждановим у 1946 р.).

„Жовтень” – літературне угруповання (1924–1926), засноване у Києві на базі „Асоціації комун культу”. Її

платформа, що полягала у розбудові пролетарської культури, літератури та мистецтва, була суголосною маніфестам авангардистів, „Гарту” й „Плугу”, яких представники „Жовтня” критикували у газеті „Пролетарська правда”. До складу „Жовтня” входили: В. Тесняк, І. Ле, Я. Савченко, Ф. Якубовський, Ю. Яновський. Після розпаду більшість членів перейшла до ВАПЛІТЕ, менша частина – до ВУСПП.

„Забой” – літературне угруповання Донеччини (1925–1932), спочатку кероване російськими письменниками на чолі з критиком О. Селівановським. Мало свій однойменний журнал, що друкувався російською, а пізніше і українською, мовою при газеті „Кочегарка”, з 1932 – при журналі „Літературний Донбас”.

Інтермедія (лат. *intermedius* – проміжний, середній) – невеличкий розважальний драматичний твір, який виконують між актами вистави.

Класицизм (англ. *clasicism*, від лат. *classicus* – зразковий) – напрям в європейському мистецтві, який уперше заявив про себе в італійській культурі XVI ст. і найбільшого розквіту досяг у Франції у XVII ст. Певною мірою притаманний мистецтву всіх країн Європи, у деяких зберігав свої позиції аж до першої чверті XIX ст. В Україні класицизм не зміг у силу несприятливих історичних обставин розвинутися як цілісна структурована система й переважно орієнтувався на низькі жанри (очевидно, під впливом низового бароко). Деякі тенденції класицизму знайшли свій вияв у трагікомедії „Володимир” Феофана Прокоповича, поезії Івана Некрашевича, шкільних „пїтиках” XVIII ст., поемі „Енеїда” Івана Котляревського, трагедійній оді „Пісні Гараська” Петра Гулака-Артемівського, оповіданнях Григорія Квітки-Основ’яненка та ін.

Коренізація – політика зі створення політичних та економічних передумов для культурного розвитку нації, запроваджена радянською партійною владою в 20-і роки XX ст.

Космополітизм – теорія, яка проповідує індиферентне (байдуже) ставлення до історичної вітчизни, свого народу, національної культури, другорядне значення національних проблем на фоні загальнолюдських цінностей.

Містерія (грец. *mysterion* – таїнство, таємний релігійний обряд на честь якогось божества) – західноєвропейська середньовічна релігійна драма, що виникла на основі літургійного дійства. В основу різдвяної та великодньої містерії покладено біблійні сюжети. Виникнувши у XIII ст., вона поширилась у XIV–XV ст. в Італії, Англії, Німеччині, Нідерландах, Франції у вигляді масових видовищ. Містерія інсценізувала народження, смерть і воскресіння Христа. Ці три події християнської історії були композиційними центрами, навколо яких компонувалися безліч інших євангелічних епізодів (про прикликання апостолів, вилікування хворого, зцілення німого, тайну вечерю).

Модернізм (від фр. *modernisme*) – загальний термін у мистецтві, що використовується для виниклих на початку XX ст. спроб порвати з художніми традиціями XIX ст., заснований на концепції домінування форми на протигагу змісту. В образотворчому мистецтві його прямими представниками є абстракціоністи; у літературі – письменники, що експериментують з альтернативними формами оповідання; у музиці – традиційне поняття ключа було замінене на атональність; в архітектурі – центральними концепціями виступають функціоналізм і відсутність декоративності.

Монументалізм (монументальність) – літературно-мистецький напрямок в українській літературі раннього Середньовіччя X–XI століть або архітектурний стиль. В літературі, особливостями напрямку монументалізму є увага до змісту, простота форми, культ держави, християнський оптимізм. Найчастіше до монументалізму відносять життя і літописи. Найяскравішим зразком монументалізму в українських землях є „Повість врем’яних літ”.

Неокласицизм – група українських поетів та письменників-модерністів початку XX ст., які позиціонували себе як естетів і жорстко протиставляли себе народництву і романтизму. Крім художньої творчості, члени групи були також активними літературними критиками та теоретиками українського модернізму.

Неокласицизм (від грецьк. *νέος* – молодий, новий і лат. *classicus* – зразковий) – загальна назва низки художніх течій

другої половини ХІХ–ХХ ст., які зверталися до традицій античності, відродження та класицизму. У своїх творах представники-неокласицисти протиставляли суперечностям життя вічні „естетичні норми минулого”. В архітектурі неокласицизм виявився на початку ХХ ст. як реакція проти декоративних надмірностей і конструктивних невизначеностей модерну. До українських неокласиків традиційно відносять М. Зерова, М. Драй-Хмару, П. Филиповича, Ю. Клена (О. Бургардта), М. Рильського, В. Домонтовича (В. Петрова), М. Могилянського, А. Ніковського та ін.

„Плуг” – спілка українських селянських письменників, заснована в 1922 у Харкові. Ініціаторами створення були письменники: С. Пилипенко, А. Панів, І. Сенченко, І. Шевченко; до складу входили: Г. Коляда, С. Божко, А. Головка, Н. Забіла, П. Ксенко та ін. Члени „Плугу” декларували бажання творити нову культуру, зобразити життя нового села у дусі настанов компартії. На початку 1931 року перейменована на Спілку пролетарсько-колгоспних письменників, у 1932 році припинила своє існування.

Повіря – своєрідні народні уявлення про залежність людини та її долі від явищ навколишнього світу.

Полемічна література (від грец. *πολεμικός* – войовничий) – літературна творчість церковно-теологічного і художньо-публіцистичного характеру в Україні. Особливого розвитку набула у ХVІ-ХVІІ ст., коли католицизм почав релігійно-ідеологічний наступ на православ'я та у зв'язку з Берестейською церковною унією 1596 р. Поштовхом для розвитку полемічної літератури стала книга польського публіциста-єзуїта Петра Скарги „Про єдність церкви Божої”.

Релігійний дуалізм – термін в українській культурі, що означає двовірство українського та деяких інших народів, яке сформувалося на ґрунті давньоязичницьких уявлень і християнських вірувань (проявляється в обрядовості, особливо поховальній).

Ритуал – сукупність обрядів, пов'язаних із відзначенням найважливіших життєвих подій переважно культового змісту; послідовне виконання обрядів, які супроводжують відзначення певного святкового дня чи релігійної відправи.

Рококо́ – стиль у мистецтві, що в другій половині XVIII століття потрапив в Україну із Франції та Австрії. Творчим рушієм доби рококо в усіх ділянках культури було еспрі („esprit”) на противагу чуттєвості („sensibilité”) бароко чи рації („raison”) класицизму. Найкращими зразками архітектури доби рококо в Україні є: Покровська (1766) і Набережно-Миколаївська (1772–1774; архітектор І. Григорович-Барський) церкви на Подолі, Лаврська дзвіниця (1731–1745; архітектор Й. Шедель), Андріївський собор (1747–1753; архітектор Б. Растреллі) – у Києві, ратуша в Бучачі (1751) і катедра св. Юра у Львові (1745–1770; Б. Меретина-Мардерера), собор Різдва Богородиці в Козельці на Чернігівщині (1752–1763; архітектор А. Квасов та І. Григорович-Барський), собор Успіння Почаївської Лаври (1771–1783; архітектор Г. Гофман), Римо-Католицький костюл Домініканів (1745–1749; архітектор А. Мощинський і Т. Тальовський) у Тернополі й (1747–1764; архітектор Я. де Вітте) костюл Домініканів у Львові, парафіяльний костюл у Холмі (1753). Скульптури рококо прикрашали переважно римо-католицькі костюли Львова, Бучачи, Перемишля, Почаєва та інших українських міст.

Романський стиль (від лат. romanus – римський) – художній стиль, що панував у Європі (переважно західній) в X–XII ст. (у деяких місцях – і в XIII ст.), один із найважливіших етапів розвитку середньовічного європейського мистецтва. Найповніше виявив себе в архітектурі. Термін „романський стиль” увів на початку XIX ст. Арсісс де Комон, який встановив зв’язок архітектури XI–XII ст. із давньоримською. Романський прийшов в Україну з Польщі, Угорщини й Чехії. Найбільше він втілений у спорудах Чернігова і Галича, в якому збереглася церква св. Пантелеймона (1200), де романські форми значно переважають візантійські. Портал із колонками, внутрішні різьблені фризи з аканту і плетінки близькі до подібних пам’яток Заходу. У будівлях Чернігова спостерігається романський вплив (Успенський собор Єлецького монастиря), хоча у своїй основі вони мають типові риси староукраїнської візантики. Такі романські риси мали й інші споруди України: у Галичі (княжий собор Богородиці в Криласі), у Володимирі-Волинському та

кілька церков-ротонд у Галичині, на Волині й Закарпатті.

Русифікація – процес етнічної, національно-культурної та мовної уніфікації народів в умовах їхньої бездержавності у складі Російської імперії та Радянського Союзу при російській етнополітичній та етнокультурній експансії; це прояв асиміляції, денаціоналізації національно-культурного життя.

Українізація – форма політики коренізації в Україні в 20-і роки ХХ ст.; політика радянської влади, спрямована на розвиток української нації, яка проявилася у впровадженні української мови в усі сфери життя, висування українців на керівні посади, залученні до співпраці видатних діячів української інтелігенції.

Українське бароко або Козацьке бароко – назва архітектурного стилю, поширеного в українських землях Війська Запорозького у XVII–XVIII ст. Виник унаслідок поєднання місцевих архітектурних традицій та європейського бароко.

Уявлення – це образ якогось предмета чи явища, який міг сприйматися раніше і відтворився в пам'яті або створений уявою.

Фарс (фр. farce) – комедія легкого змісту, у якій використані зовнішні комічні прийоми. У середньовіччі фарсом називали вид народного театру і літератури, розповсюджений у XIV–XVI ст. у західноєвропейських країнах.

„Шістдесятники” – молоде покоління талановитих літераторів і митців кінця 50-х – 60-х рр. ХХ ст., які здобули визнання не тільки творчою, а й громадською діяльністю.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Апанович О. Культура козацтва. Деякі аспекти розвитку культури Запорізької Січі / Олена Апанович // Укр. культура. – 1991. – № 1. – С. 7 – 14.
2. Асов А. Руны, знаки и мистерии славян / Александр Асов. – М. : Вече, 2008. – 384 с.
3. Білецький П. О. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII ст. / П.О. Білецький. – К. , 1981. – 352 с.
4. Білоусько О. Україна давня: євразійський цивілізаційний контекст. Карти, таблиці, ілюстрації: посібн. для вчителя / О. Білоусько. – К. : Генеза, 2002. – 272 с.
5. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі / М.Ю. Брайчевський. – К. , 1988. – 262 с.
6. Видатні діячі українського національного відродження (XIX – XX ст.) : біографічний довідник: навч. посіб. для студ. ун-ту спец. „Історія” / упоряд. Т.Ю. Анпілогова. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2008. – 243 с.
7. Голубенко П. Україна і Росія у світлі культурних взаємин / П. Голубенко. – К. : Вид-во художньої літератури „Дніпро”, 1993. – 256 с.
8. Гонтова Л. Українське мистецтво. II половина XX ст. /Л. Гонтова – К. : Ред. загальноспед. газ., 2005. – 112 с. – (Б-ка „Шк. Світу”).
9. Исаевич Я.Д. Культура Галицко-Волынской Руси / Я.Д.Исаевич // Вопросы истории. – 1973. – № 1. – С. 1 – 19.
10. Історія української культури /За загал. ред І. Крип'якевича. – 2-ге вид. – К. : Либідь,1999. – 656 с.
11. Історія української літератури: у 2 т. /За ред. В.Г. Дончика. – К. , 1998.
12. Історія української радянської музики: навч. посібник. – К.: Музична Україна, 1990. – 293 с.
13. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник. Вид. 2-е, перероб. і доп./ За ред. проф. А. Яртися та

проф. В. Мельника. – Львів : Світ, 2005. – Львів, 1994. – 347 с.

14. Лончина Б.І. Українська культура: короткий огляд / Б.І. Лончина. – Нью-Йорк : Видання шкільної ради, 1971. – 64 с.

15. Мокрий В. Церква в житті українців / В. Мокрий. – Львів–Краків–Париж, 1993. – 106 с.

16. Сарбей В. Г. Національне відродження України / В. Г. Сарбей. – К: Альтернативи, 1999. – (Україна крізь віки: у 15 томах). – Т. 9. – 336 с.

17. Сарбей В. Етапи формування української національної самосвідомості (кінець XIX – початок XX ст.) / В. Сарбей // Укр. іст. журн. – 1993. – № 7 – 8. – С. 3 – 16.

18. Семчишин М. Тисяча років української культури. Історичний огляд культурного процесу / М. Семчишин. – К. : АТ „Друга рука”, МП „Фенікс”, 1993. – 413 с.

19. Федьків Ю. Історія Церкви в Україні / Ю. Федьків. – Люблін: Futura, 1991. – 364 с.

20. Щербаківський В. Українське мистецтво: вибрані неопубліковані праці / упоряд., вст. Ст. В.Уляновського. – К. : Либідь, 1995. – 288 с.

21. Юрій М.Г. Етногенез та менталітет українського народу / М. Г. Юрій. – К. : „Таксон”, 1997.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Азовець Ф. Образотворчі сторінки Івана Івера /Ф. Азовець // Образотворче мистецтво. – 1998. – №2. – С. 23–29.

2. Багрянний І. Українська література і мистецтво під комуністичним московським терором / І.Багрянний // Сучасність. – 1994. – № 11. – С. 13 – 23.

3. Болбат Т. В. Початок національно-культурного відродження на сході України (1987–1988 рр.) / Т. В. Болбат // Наука. Релігія. Суспільство. – 2002. – № 4. – С.73 – 79.

4. Бурдо І. Трипільська культура – відкриття і дослідження /І. Бурдо // Український світ. – 1994. – №3–4. – С. 12–14.

5. Бурдо Н.Б. Трипільська культура. Спогади про золотий вік /Н.Б. Бурдо, М.Ю. Відейко. – Харків : Фоліо, 2008. – 415 с.

6. Васильчук Г. Від українізації до українізації /

- Г. Васильчук // Освіта. – 1994. – 27 квітня – 3 травня. – С. 4.
7. Горленко В. Ф. Становление украинской этнографии конца XVIII – первой половины XIX ст. / В. Ф. Горленко. – К., 1988. – 194 с.
8. Іванко А. Історики України XIX – XX ст. / А. Іванко. – К.: Шкільний світ, 2008. – 349 с. – (Бібліотека „Шкільного світу”).
9. Історія русов или Малой Росіи. Сочинение Георгія Кониського, архієпископа Білоруського. – К.: Дзвін, 1991. – 362 с.
10. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі XIX–XX ст. Соціально-політичний портрет / Г. Касьянов. – К., 1993. – 176 с.
11. Киркевич В.Г. Церква Покрови Пресвятої Богородиці / В.Г. Киркевич. – К.: Техніка, 1999. – 144 с.
12. Клименко І. Опішня сьогодні / І.Клименко // Образотворче мистецтво. – 1988. – №1.
13. Колесо Т.С. Видубицький монастир / Т.С. Колесо. – К.: Техніка, 1999. – 127 с.
14. Коляска І.В. Освіта в Радянській Україні / І.В. Коляска. – Торонто, 1970. – 246 с.
15. Кот С. Українські культурні втрати за радянського часу / С.Кот // Розбудова держави. – 1995. – № 12. – С. 41 – 46.
16. Культурне будівництво в Українській РСР. Важливіші рішення Комуністичної партії і Радянського Уряду. 1917 – 1959 рр. Зб. док. – Т. I (1917 – червень 1941 рр.). – К.: Держполітвидав УРСР, 1959. – 884 с.
17. Кульчицька А. Орнамент трипільської культури і українська вишивка XX ст. / А. Кульчицька – Львів, 1995. – 72 с.
18. Курносів Ю.О. Духовне життя на Україні в 20-30-х рр. / Ю.О. Курносів // Укр. іст. журн. – 1990. – № 1. – С. 93 – 99.
19. Ламонова О. Шлях сучасного Гончара / О. Ламонова // Мистецтво та освіта. – 1998. – №4. – С. 7–17.
20. Липа К. Під захистом мурів / К.Липа. – К.: Наш час, 2007. – 184 с. – (Сер. „Невідома Україна”).
21. Липинський В.В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-ті роки / В.В. Липинський. – Донецьк: РВА ДонДТУ, 2000. – 247 с.
22. Літературознавчий словни-довідник / упоряд. Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. –К.: ВЦ „Академія”, 1997. – 752 с.

23. Майборода В.К. Особливості розвитку системи вищої педагогічної освіти в УРСР (1917–1941 рр.) / В.К. Майборода // Укр. іст. журн. – 1990. – № 11. – С. 58 – 64.

24. Махінла Ю. Б. Ідея національного визволення у науковій спадщині С.Л. Рудницького / Ю. Б. Махінла // Інтелігенція і влада. Громад.-політ. зб. Вип. 6. Серія: історія. – Одеса : Астропринт, 2006. – С. 122 – 127.

25. Мейс Д. Буремний дух розстріляного відродження / Д.Мейс // Сучасність. – 1994. – № 11. – С. 31 – 43.

26. Муляр М. Дух фортеці / М.Муляр. – К.: Факт, 2001. – 52 с.: іл.

27. Нікітенко Н. Собор Святої Софії в Києві / Н. Нікітенко. – К.: Техніка, 2000. – 232 с. – (Національні святині України).

28. Новохатько Л. Українська культура в контексті радянської національної політики 20-30-х років / Л. Новохатько // Пам'ятки України. – 1998. – № 1. – С. 186 – 193.

29. Різдвяна містерія: антологія новішої української різдвяної поезії. – Рим : Вид-во, 1968. – 234 с.

30. Рудакевич О. Ментальність і політична культура української нації / О. Рудакевич // Розбудова держави. – 1995. – № 12. – С. 26 – 27.

31. Семистяга В.Ф. Жертва соціалізму. Документальні свідчення про поета і письменника з Брянки Григорія Микитовича Баглюка / В.Ф. Семистяга, Т.В. Скворцова // Бахмутський шлях. – 1997. – № 1 – 2. – С. 37 – 41.

32. Скворцова Т. Невтомний шукач гарного світу (До 90-річчя з дня народження письменника Василя Гайворонського (Гайдарівського) /Т. Скворцова // Бахмутський шлях. – 1998. – № 5. – С. 19 – 24.

33. Собачко О. З історії української літератури 20 – 30-х рр. / О. Собачко // Історія України. – 2000. – № 16. – С. 142.

34. Степовик Д.В. Скарби України: наук.-худож. кн. / Д.В. Степовик. – К. : Веселка, 1990. – 192 с.

35. „Українізація” 1920–30-х років: передумови, здобутки, уроки. Колективна монографія / за ред. В.А.Смоля. – К. : Інститут історії України НАН України, 2003. – 392 с.

36. Українська художня культура: навч. посібн. / за ред.

І.Ф.Ляшенка. – К: Либідь, 1996. – 416с.

37. Українське бароко та європейський контекст: архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика / АН УРСР, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського, Польська академія наук. Інститут мистецтва; відп. ред. редкол. О.К.Федорук. – К. : Наукова думка, 1991. – 256 с.: іл.

38. Українські традиції / упорядкування та передмова О.В. Ковалевського. – Харків, Фоліо, 2003. – 573 с.

39. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / упор. прим. та біогр. нариси А.П. Пономарьова, Т.В. Косміної, О.О. Боряк; вст. ст. А.П. Пономарьова; іл. В.І. Гордієнка. – К.: Либідь, 1991. – 640 с.: іл.

40. Ульяновський В. Церква в Українській Державі 1917–1920 рр. (доба Української Центральної Ради): навч. посібник / В.Ульяновський. – К. : Либідь, 1997. – 200 с.

41. Усі українські письменники / упоряд. Ю.І.Хізова, В.В. Гоголева. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2009. – 384 с.

42. Чепань М.-Л. А. П'ять великих таємниць історичної психології / М.-Л.А. Чепань. – К.: Ред. загальноспед. газ., 2005. – 128 с. – (Б-ка „Шк. Світу”).

43. Шипович М.А. Радянське керівництво та літературно-мистецька інтелігенція України: 20-ті роки / М.А. Шипович // Укр. іст. журн. – 2000. – № 1. – С. 95 – 102.

44. Щербаківський В. Українське мистецтво: Вибрані неопубліковані праці / упоряд., вст. ст. В. Ульяновського.; додатки П. Герчанівської, В. Ульяновського. – К. : Либідь, 1995. – 288 с.; іл.

Історія української культури. – Навчально-методичний посібник.

Навчально-методичний посібник містить навчальну програму курсу, плани семінарських занять, методичні поради, теоретичні й тестові завдання до модульних контрольних робіт і самоперевірки знань студентів, рекомендовану літературу, питання до іспиту, глосарій. Видання розраховане на студентів історичного факультету спеціальностей „Історія”, „Соціальна робота”, „Соціологія”, „Країнознавство”, „Міжнародні відносини” денної форми навчання.

История украинской культуры. – Учебно-методическое пособие.

Учебно-методическое пособие включает в себя учебную программу курса, планы семинарских занятий, методические рекомендации, теоретические и тестовые задания к модульным контрольным работам и самопроверке знаний студентов, рекомендованную литературу, вопросы к экзамену, глоссарий. Издание рассчитано на студентов исторического факультета специальностей „История”, „Социальная работа”, „Социология”, „Страноведение”, „Международные отношения” дневной формы обучения.

History of Ukrainian culture. – Guidance manual.

Manual are include curriculum course, plans of seminars, teaching tips, theoretical and testing tasks to modular examinations and self-knowledge students, recommended literature, questions for the examination, glossary. The publication is intended for students of the faculty of history for specialties „History”, „Social Work”, „Sociology”, „Country”, „International Relations” full-time students.

Навчально-методичне видання

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

*Навчально-методичний посібник
для студентів спеціальностей „Історія”,
„Соціальна робота”, „Соціологія”,
„Країнознавство”, „Міжнародні відносини»
(денна форма навчання)*

Укладач **Анпілогова Тетяна Юрїївна**
Комп'ютерний макет – Т. Ю. Анпілогова

Здано до склад. 13.08.2012 р. Підп. до друку 12.09.2012 р.
Формат 80×64¹/₁₆. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 3,43. Наклад 200 прим. Зам. № 163.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т/ф: (0642) 58-03-20.
e-mail: alma-mater@list.ru

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.